

**Odpowiedzi do zadań zamieszczonych w publikacji
Karty pracy ucznia 2**

I. Zmiany na mapie politycznej

1. Podział polityczny świata

Zadanie 1.	Terytorium to fragment Ziemi należący do danego państwa, wyznaczony przez granice. Obejmuje ląd, przybrzeżne wody terytorialne oraz przestrzeń powietrzną nad danym terytorium. Ludność zamieszkuje terytorium państwa. Suwerenna władza to samodzielna i niezależna od innych krajów władza, która utrzymuje relacje międzynarodowe.
Zadanie 2.	1. Rosja, Moskwa. 2. Kanada, Ottawa. 3. Chiny, Pekin. 4. Stany Zjednoczone, Waszyngton. 5. Brazylia, Brasilia. 6. Związek Australijski, Canberra. 7. Indie, Nowe Delhi. 8. Argentyna, Buenos Aires. 9. Kazachstan, Nur-Sułtan. 10. Algieria, Algier. 11. Demokratyczna Republika Konga, Kinszasa. 12. Arabia Saudyjska, Rijad.
Zadanie 3.	1. F, 2. F, 3. F, 4. P, 5. P
Zadanie 4.	a) A. Watykan. B. Liechtenstein. C. Andora. b) A. Włochy. B. Szwajcaria, Austria. C. Hiszpania, Francja.

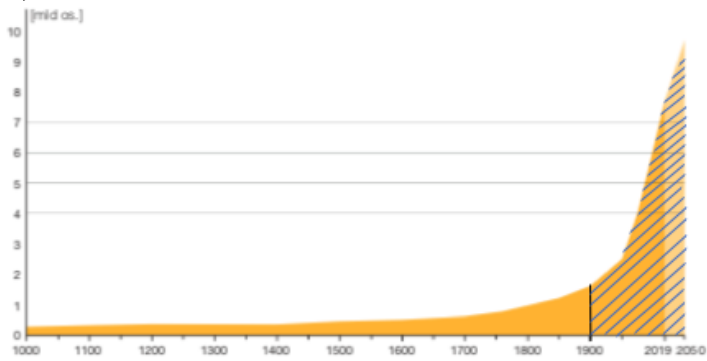
2. Wpływ kolonializmu i dekolonizacji na współczesny obraz świata

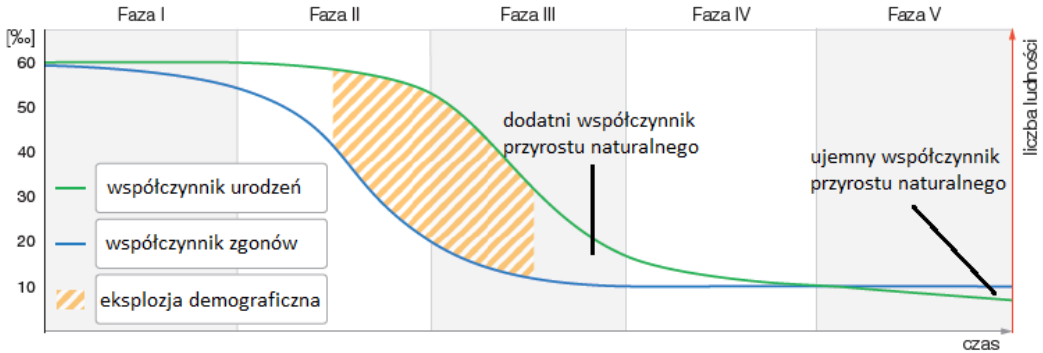
Zadanie 1.	Indie: Wielka Brytania Libia: Włochy Algieria: Francja Mozambik: Portugalia RPA: Wielka Brytania Demokratyczna Republika Konga: Belgia Indonezja: Holandia Angola: Portugalia Wietnam: Francja Surinam: Holandia
Zadanie 2.	Kolonializm – Zakładanie osad, eksploatowanie zasobów naturalnych. Podbój przez kraje europejskie oraz kontrola polityczna.

	Dekolonizacja – Odzyskiwanie przez kraje niepodległości. W Afryce – głównie w drugiej połowie XX w.
Zadanie 3.	Na przykład: RPA – angielski Angola – portugalski Gwinea Równikowa – hiszpański Niger – francuski Mozambik – portugalski
Zadanie 4.	1. Występowanie licznych konfliktów na tle etnicznym czy plemiennym. 2. Migracje biednej ludności ze wsi do miast. 3. Powstawanie w miastach dzielnic nędzy. 4. Brak perspektyw na lepsze życie w miastach – nierozwiązane problemy społeczno-gospodarcze. 5. Złe zarządzająca władza, która nie spełnia oczekiwań ludności.
3. Integracja i dezintegracja na świecie	
Zadanie 1.	a) b) Blok zachodni – Republika Federalna Niemiec, Wielka Brytania. Blok wschodni – Jugosławia, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). c) Śąsiedzi Polski przed 1989 r.: NRD, Czechosłowacja, ZSRR. Współcześni sąsiedzi Polski: Niemcy, Czechy, Słowacja, Ukraina, Białoruś, Litwa, Rosja.
Zadanie 2.	B, C, A
Zadanie 3.	Integracja państw: rodzaj porozumienia dwóch lub więcej państw często polegający na podjęciu lub rozszerzeniu współpracy gospodarczej, politycznej czy wojskowej. Dezintegracja państw: proces polegający na rozpadzie politycznym lub zaprzestaniu współpracy gospodarczej. 1. Dezintegracja. 2. Integracja. 3. Dezintegracja. 4. Dezintegracja.
Zadanie 4.	1. F, 2. P, 3. F, 4. F, 4. F
Zadanie 5.	Na przykład:

	A. Zniesienie formalności przy przekraczaniu granic to pozytywny przykład integracji europejskiej. B. Nielegalna migracja z biedniejszych regionów świata do krajów Unii Europejskiej się nasila. C. Wspólny rynek Unii Europejskiej umożliwia swobodny przepływ i wymianę różnorodnych towarów i usług.
4. Konflikty zbrojne. Terroryzm	
Zadanie 1.	1. Demokratyczna Republika Konga. 2. Ukraina. 3. Kolumbia. 4. Palestyna. 5. Indie – Pakistan. 6. Syria.
Zadanie 2.	Przyczyny ekonomiczne: D. Przyczyny polityczne: A, E. Przyczyny społeczne: B, C, F.
Zadanie 3.	Skutki społeczne: wyniszczanie społeczeństw (śmierć, kalectwo), głód, choroby, migracje ludności i fale uchodźców, rozpad rodzin. Skutki gospodarcze: osłabienie gospodarki, kryzys finansowy, izolacja gospodarcza i polityczna. Skutki przyrodniczo-kulturowe: niszczenie dorobku kulturalnego, dewastacja środowiska przyrodniczego, zmniejszenie atrakcyjności turystycznej regionów objętych walkami.
Zadanie 4.	A. Wielka Brytania. B. Francja. C. Szwecja. D. Niemcy.
Zadanie 5.	Na przykład: Ze względu na szeroki dostęp do różnorodnych mediów wszystkie działania terrorystów w bardzo szybkim czasie mogą być przekazane opinii publicznej. We współczesnych mediach dominuje krótki przekaz, w którym nie ma miejsca na szersze przedstawienie problemu terroryzmu. Dlatego informacje o określonym akcie terroru są szybko ujawniane, co przyczynia się do wzrostu strachu wśród ludzi. Internet daje możliwość łatwego pozyskiwania członków organizacji, a także tworzenie różnego rodzaju dezinformacji wprowadzających chaos informacyjny i niepewność wśród ludności cywilnej. Terrorysty są w stanie bardzo szybko dotrzeć do potencjalnych współpracowników na całym świecie.
5. Podstawowe wskaźniki rozwoju krajów	
Zadanie 1.	Skreślenia: A. MPI B. HDI C. PKB
Zadanie 2.	a) Bliżej 1 – Norwegia, Szwajcaria, Australia.

	Bliżej 0 – Niger, Republika Środkowoafrykańska, Sudan Południowy. b) Im wyższy jest wskaźnik HDI w poszczególnych krajach, tym średnia długość trwania życia w tych krajach jest większa. Podobnie jest z oczekiwaną liczbą lat edukacji dzieci. c) Na przykład: PKB <i>per capita</i> w krajach najbogatszych (np. w Norwegii, Szwajcarii) wynosi powyżej 55 tys. USD, a w Polsce jest niemal dwukrotnie niższe (ok. 28 tys. USD). Wydaje się, że jak na potencjał naszego kraju jest to wartość znacząca, ale widać też dystans, który dzieli Polskę od krajów najbogatszych. Najbiedniejsze państwa, takie jak Niger, osiągają PKB <i>per capita</i> w poniżej 2 tys. USD. Istotną cechą społeczną jest analfabetyzm. W krajach najbogatszych oraz w Polsce on nie występuje. Natomiast w krajach ubogich analfabetyzm dotyka znacznej części mieszkańców.
Zadanie 3.	1. C 2. B 3. C 4. A 5. C 6. A 7. B 8. A 9. B
Zadanie 4.	3, B
Karta powtórzeniowa	
Zadanie 1.	1. B 2. A 3. A
Zadanie 2.	Wielka Brytania: RPA, Niger. Francja: Maroko, Kamerun. Portugalia: Angola, Mozambik.
Zadanie 3.	1. Rosja. 2. Estonia. 3. Łotwa. 4. Litwa. 5. Białoruś. 6. Ukraina. 7. Mołdawia. 8. Kazachstan.
Zadanie 4.	Kolejno wierszami: 1. Dawna Jugosławia; 3. 2. Wschodnia Ukraina – Rosja; 1. 3. Syria; 2. 4. Pogranicze Indii i Pakistanu; 4.
Zadanie 5.	Kolejno wierszami: Meksyk, Finlandia,

	Etiopia.
II. Ludność i osadnictwo	
1. Liczba ludności świata i jej zmiany	
Zadanie 1.	Na przykład: Liczba ludności na początku lekcji – 7 672 266 144 Liczba ludności pod koniec lekcji – 7 672 234 833 Wzrost liczby ludności świata – 31 311
Zadanie 2.	a) 1. F, 2. P, 3. P b) 1. Postęp technologiczny. 2. Rozwój medycyny wpływający między innymi na coraz mniejszą liczbę zgonów. 3. Poprawa warunków bytowych ludności.
Zadanie 3.	Zwiększenie udziału: Afryka, Ameryka Łacińska. Spadek udziału: Europa, Azja.
Zadanie 4.	a) Niger: Współczynnik urodzeń: $W_u = 1095 : 23\,177 \cdot 1000 = 47,25\text{‰}$ Współczynnik zgonów: $W_z = 210 : 23\,177 \cdot 1000 = 9,06\text{‰}$ Współczynnik przyrostu naturalnego: $W_{pn} = 47,25 - 9,06 = 38,19\text{‰}$ Niemcy: Współczynnik urodzeń: $W_u = 740 : 82\,282 \cdot 1000 = 8,99\text{‰}$ Współczynnik zgonów: $W_z = 945 : 82\,282 \cdot 1000 = 11,48\text{‰}$ Współczynnik przyrostu naturalnego: $W_{pn} = 8,99 - 11,48 = -2,49\text{‰}$ b) 1. Niemcy. 2. Niemcy. 3. Niger. 4. Niger.
2. Rozwój demograficzny	
Zadanie 1.	a), b)

	 c) Uganda – faza II, Maroko – faza III, Włochy – faza V. d) Eksplozja demograficzna charakteryzuje się wysoką liczbą urodzeń i spadkiem umieralności. Natomiast regres demograficzny występuje wtedy, gdy współczynnik przyrostu naturalnego przez długi czas ma wartość ujemną. e) 1. Uganda. 2. Włochy. 3. Maroko.
Zadanie 2.	1. P, 2. S, 3. S, 4. P, 5. S, 6. P
Zadanie 3.	Na przykład: 1. W krajach Europy Zachodniej jest rozpowszechniony model rodziny oparty na związku jednej kobiety i jednego mężczyzny, z mniejszą liczbą dzieci. 2. W niektórych krajach afrykańskich i azjatyckich model rodziny wynika z uwarunkowań religijnych (islam). Rodziny często składają się z jednego męża i kilku żon lub z jednej żony i kilku mężów. 3. W krajach Europy Zachodniej częściej obserwuje się planowanie rodziny (mała liczba dzieci). W krajach azjatyckich i afrykańskich trudno mówić o planowaniu rodziny (rodziny są wielodzietne).
3. Rozmieszczenie ludności na świecie	
Zadanie 1.	Kolejno wierszami: 1. B, Jawa. 2. A, Nizina Chińska. 3. E, Nizina Atlantycka. 4. C, Nizina Środkowoeuropejska. 5. D, dolina i delta Nilu.
Zadanie 2.	A. 1. Bariera termiczna. 2. Bariera wodna. B. 1. Bariera wysokościowa. 2. Bariera termiczna. C. 1. Bariera świetlna. 2. Bariera termiczna

Zadanie 3.	1. P, 2. F, 3. P
Zadanie 4.	a) Bangladesz: 125,3 os./km² Rosja: 8,9 os./km² b) Rosja Uzasadnienie: Na terenie Rosji występują obszary niesprzyjające koncentracji ludności. Zdecydowały o tym niekorzystne warunki klimatyczne (strefa klimatów umiarkowanych chłodnych, okołobiegunowych), mało żyzne gleby (tundrowe, bielicowe) oraz występowanie wieloletniej zmarzliny.
4. Migracje	
Zadanie 1.	a) Imigracja – napływ ludności. Reemigracja – powrót do poprzedniego miejsca zamieszkania. Emigracja – odpływ ludności. b)
Zadanie 2.	Kolejno wierszami: 1. Ameryka Łacińska (szczególnie Meksyk), Azja (Chiny, Indie); ekonomiczne. 2. Turcja, Europa Zachodnia; polityczne i religijne. 3. Afryka, Europa Wschodnia, Indie; ekonomiczne. 4. Sudan Południowy, Somalia; polityczne i religijne.
Zadanie 3.	a) Społeczeństwo Wielkiej Brytanii stanowią przedstawiciele różnych narodów. Dlatego ten kraj jest miejscem, w którym występują społeczności wywodzące się z różnych kultur. Są to głównie imigranci, którzy przybyli na wyspy w ostatnich latach lub są kolejnym pokoleniem mieszkającym w Wielkiej Brytanii. b) Dla kraju imigracyjnego: Skutki pozytywne: napływ specjalistów i taniej siły roboczej, większe wpływy do budżetu państwa, odmłodzone społeczeństwo. Skutki negatywne: wzrost wydatków na pomoc społeczną dla imigrantów, powstanie izolowanych dzielnic dla obcokrajowców, wzrost napięć między ludnością rdzenną a napływową. Dla kraju emigracyjnego:

	Skutki pozytywne: spadek bezrobocia, podnoszenie standardu życia dla rodzin emigrantów dzięki funduszom zarobionym za granicą. Skutki negatywne: starzenie się społeczeństwa, rozpad rodzin spowodowany rozłąką, wzrost cen usług z powodu braku fachowców.
Zadanie 4.	1. Strata dobytku i bardzo trudna sytuacja finansowa. 2. W obozach dla uchodźców panują bardzo trudne warunki socjalno-sanitarne. 3. Uchodźcy, w tym dzieci, często cierpią głód i chorują.
5. Zróżnicowanie narodowościowe i etniczne ludności świata	
Zadanie 1.	Kolejno wierszami: Biała (europeoidalna) – B; włosy o różnej barwie i strukturze, wąski i czasem wystający nos, jasny odcień skóry. Żółta (mongoloidalna) – C; skóra w odcieniu żółtawym, ciemne i proste włosy, małe i wąskie oczy, niekiedy wydatne kości policzkowe. Czarna (negroidalna) – A; ciemne i kręcone włosy, szerokie i wydatne usta, skóra o ciemnym odcieniu, szeroki i płaski nos, często wydatne kości policzkowe.
Zadanie 2.	1. B, 2. B, 3. A
Zadanie 3.	a) Kraje jednolite narodowościowo: Chorwacja, Maroko. Kraje wielonarodowościowe: Bośnia i Hercegowina, Kongo. b) Wielka Brytania, Holandia. c) Korzyść: zróżnicowanie ludności mieszkającej w jednym państwie wzbogaca jego kulturę. Negatywny skutek: może dochodzić do konfliktów między poszczególnymi grupami narodowościowymi.
Zadanie 4.	Kolejno wierszami: 1. Ukraińcy. 2. Tatarzy. 3. Niemcy.
6. Zróżnicowanie religijne i kulturowe ludności świata	
Zadanie 1.	Kolejno, od lewej strony w poziomie: buddyzm, chrześcijaństwo, hinduizm, islam.
Zadanie 2.	Kolejno wierszami: Czas powstania: VII w. n.e.; VI i V w. p.n.e. Bóstwo: wiara w jednego Boga; Allah. Założyciel: Jezus Chrystus; Budda. Święte pisma: Biblia; Koran.
Zadanie 3.	1. Islam. 2. Judaizm. 3. Chrześcijaństwo. 4. Hinduizm.
Zadanie 4.	2, A

Zadanie 5.	1. P, 2. P, 3. F, 4. P, 5. P, 6. F
7. Rozwój sieci osadniczej na świecie	
Zadanie 1.	A. urbanizacja B. krótkotrwałym i stałym C. duże i małe miasta
Zadanie 2.	a) A. Miejsce kultu religijnego. B. Żyzność gleb. C. Rozwój przemysłu. D. Dostęp do zasobów wody słodkiej (np. rzeki). E. Występowanie różnych szlaków transportowych. b) Czynniki przyrodnicze: B, D. Czynniki polityczne i społeczno-kulturowe: A. Czynniki gospodarcze: C, E.
Zadanie 3.	Podobieństwo: oba miasta rozbudowały się wzdłuż linii brzegowej. Różnice: 1. Miasta w Norwegii charakteryzują się niską zabudową, w Japonii dominują wysokie budynki. 2. Miasta w Norwegii wyróżniają się dość luźną zabudową, a w Japonii przeważa zabudowa zwarta.
Zadanie 4.	Na przykład: W moim regionie gęstość sieci osadniczej jest mała. Występuje wiele miast i miasteczek, należą one do grupy miast małych i średnich, tylko jedno jest zaliczane do miast dużych (to stolica województwa). Miasta są ze sobą połączone siecią dróg. Przez region przebiegają drogi ekspresowe oraz autostrada. Jest to teren nizinny z cechami rzeźby polodowcowej, występuje dużo jezior, terenów podmokłych i niewielkiej długości rzek. Klimat umiarkowany sprzyja osadnictwu. Warunki klimatyczno-glebowe są niezbyt korzystne – długa jest pora zimowa i przeważają słabe gleby. Na tym tle szczególnie wyróżnia się chów bydła, który wykorzystuje liczne łąki i pastwiska. Dominują piaski i żwiry, które stanowiły podstawowy budulec dla wielu zamków występujących na tym terenie. Zamki są obecnie dużą atrakcją turystyczną.
8. Urbanizacja	
Zadanie 1.	1. B, 2. A, 3. A
Zadanie 2.	Płaszczyzna demograficzna – Wzrosła liczba mieszkańców. Płaszczyzna przestrzenna – Miasta się rozrastały. Płaszczyzna ekonomiczna – Więcej osób zaczęło pracować w przemyśle i rozwijających się usługach. Płaszczyzna społeczna – Nastąpił napływ ludności wiejskiej do miast, co wymusiło między innymi rozwój infrastruktury i ochrony zdrowia, wpłynęło na upowszechnienie się edukacji czy powstawanie licznych instytucji kulturalnych. Wszystko to przyczyniło się do upowszechnienia miejskiego stylu życia.
Zadanie 3.	Kolejno wierszami: 1. C

	2. D 3. A
Zadanie 4.	Regiony z dużym odsetkiem ludności zamieszkującej slumsy: Afryka Subsaharyjska, Azja Południowa i Azja Południowo-Wschodnia. 1. Brak podstawowej infrastruktury (dróg, kanalizacji, wysypisk śmieci). 2. Wysoka przestępczość. 3. Utrudniony dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej i edukacji.
9. Rozwój obszarów wiejskich	
Zadanie 1.	A. turystyczna B. rolnicza C. rezydencjalna D. gospodarcza
Zadanie 2.	a) Funkcje pierwotne: typowo rolnicze. Funkcje współczesne: gospodarcze. b) W sferze przestrzennej: rozbudowa fabryk, powstanie centrum handlowego, liczne centra logistyczne zajmujące ogromne powierzchnie. W sferze gospodarczej: wzrost zagranicznych inwestycji, wzrost dochodów gminy. W sferze społecznej: rozbudowa infrastruktury (drogi, ścieżki rowerowe, oczyszczalnie ścieków), rozbudowa szkół, przedszkoli, powstanie nowych miejsc pracy.
Zadanie 3.	Skreślenia kolejno: ubytek, ujemne, o żyznych glebach, działalności rolniczej.
Karta powtórzeniowa	
Zadanie 1.	a) 1. B, 2. B, 3. B b) 1. Rewolucja przemysłowa. 2. Postęp technologiczny. 3. Rozwój medycyny.
Zadanie 2.	1. B, 2. A, 3. A, 4. B
Zadanie 3.	a) Skreślenia kolejno: zgonów, salda migracji, regresu demograficznego, wzrostu tempa starzenia się społeczeństwa. b) 2, A
Zadanie 4.	A. Klimat podzwrotnikowy i zwrotnikowy z odmianą monsunową, żyzne gleby (mady w dolinach rzek), nizinna rzeźba terenu. B. Klimat zwrotnikowy suchy, brak żyznych gleb, deficyt wody utrudniający rozwój rolnictwa i osadnictwa. C. Przewaga terenów nizinnych, występowanie surowców mineralnych oraz rozwój przemysłu, wysoki poziom rozwoju gospodarczego. D. Klimat polarny, brak żyznych gleb, występowanie wieloletniej zmarzliny, występowanie zjawisk dnia polarnego i nocy polarnej.

Zadanie 5.	Prześladowania na tle etnicznym, religijnym i rasowym, ucieczka przed wojną, a także przed zagrożeniami przyrodniczymi wywołującymi klęski żywiołowe.
Zadanie 6.	a) A. Krąg zachodni. B. Krąg latynoamerykański. C. Krąg islamski. D. Krąg afrykański. E. Krąg prawosławny. F. Krąg buddyjski. G. Krąg chiński. H. Krąg japoński. I. Krąg hinduski. b) 1. Ważne wartości, takie jak poszanowanie życia i godności człowieka. 2. Wolność jednostki i poszanowanie pracy.
Zadanie 7.	A. Dostęp do terenów dobrze skomunikowanych, pozwalających prowadzić działalność gospodarczą. B. Możliwość wykorzystania walorów dziedzictwa kulturowego (np. skanseny ludowe) jako atrakcji turystycznej. C. Żyzne gleby i odpowiedni klimat umożliwiają rozwój różnorodnej działalności rolniczej.
III. Sektory gospodarki. Globalizacja	
1. Zmiana roli sektorów gospodarki na świecie	
Zadanie 1.	A. Rolnictwo. B. Rolnictwo. C. Przemysł. D. Przemysł. E. Usługi. F. Usługi. G. Usługi. H. Usługi. I. Usługi.
Zadanie 2.	2, B
Zadanie 3.	1. Produkcja maszyn dla rolnictwa. 2. Tworzenie miejsc pracy.
Zadanie 4.	Sektor: I. Rolnictwo. II. Przemysł. III. Usługi. Faza: 1. Preindustrialna. 2. Industrialna. 3. Postindustrialna.

Zadanie 5.	1. F, 2. F, 3. P, 4. F, 5. P
2. Świat w dobie globalizacji	
Zadanie 1.	1. B, 2. B, 3. C, 4. A, 5. C, 6. A
Zadanie 2.	1. Większa otwartość polityczna. 2. Podejmowanie działań na różnorodnych polach i angażowanie innych krajów (współpraca międzynarodowa).
Zadanie 3.	a) Pozytywne: swobodny przepływ towarów, kapitału i ludzi, zagraniczne oferty pracy, możliwość rozwoju firm w różnych zakątkach świata, większa znajomość kultur i obyczajów ludności świata. Negatywne: zagrożenia dla polskich firm – bardzo duża konkurencja światowych firm, ekspansja światowych korporacji, wypieranie z rynku lokalnych produktów, redukcja zatrudnienia w przemyśle spowodowana przenoszeniem linii produkcyjnych do innych państw. b) Na przykład: 1. Możliwość dokonywania zakupów internetowych w sklepach na całym świecie, kontakt z rodziną i ze znajomymi dzięki rozwiązaniom internetowym. 2. Liczne podróże możliwe dzięki liberalizacji przepisów dotyczących przekraczania granic.
Zadanie 4.	Na przykład: Globalne firmy, oferując swoje produkty w konkretnych regionach świata, biorą pod uwagę wypracowane przez wiele lat upodobania kulinarne i preferencje smakowe. Obecnie w dużej mierze są brane pod uwagę również uwarunkowania religijne i kulturowe mieszkańców danych regionów, co wpływa na kształt standardowych receptur, a później ofertowanych produktów. Duże marki czasami zmieniają swoje logo, aby było czytelne dla mieszkańców (dotyczy to na przykład krajów arabskich mających inny alfabet). Firmy odzieżowe również dopasowują swoje kolekcje do upodobań lokalnej społeczności, a nawet przy znakowaniu rozmiarów uwzględniają odmienną budowę ciała.
Karta powtórzeniowa	
Zadanie 1.	Na przykład: Są to wyspecjalizowane usługi, na przykład informatyczne, finansowe, szkoleniowe, dla firm i przedsiębiorstw. W wielu przypadkach jest to związane z przetwarzaniem i dostarczaniem informacji.
Zadanie 2.	1. C, 2. B, 3. B, 4. B
Zadanie 3.	Tendencja: wzrostowa. Największy wzrost (lata): 1990–2010. Przyczyna: Był to okres dużych zmian politycznych (np. nastąpił rozpad wielu państw, w tym Jugosławii, ZSRR), kształtowania się młodych demokracji oraz intensywnych procesów integracyjnych (np. w Europie).
Zadanie 4.	Na przykład: Województwo: kujawsko-pomorskie.

	Pozytywne: duże zasoby pracowników z zagranicy, wiele międzynarodowych firm lokalizujących swoją działalność na terenie województwa, transfer nowoczesnych technologii – rozwój branż IT i logistycznej, łatwe podróżowanie (dostęp do lotniska oraz dróg ekspresowych). Negatywne: upadek wielu lokalnych firm, wypieranie ich przez międzynarodowe korporacje, „drenaż mózgu” (bardzo dużo młodych, wykształconych ludzi opuszcza województwo), duża redukcja zatrudnienia w przemyśle, zagrożenie przenikania grup przestępczych.
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	
1. Czynniki rozwoju rolnictwa na świecie	
Zadanie 1.	Skreślenia: A. 0°C. B. urodzajność. C. szarziemy, gleby bielcowe i płowe. D. o dużym nachyleniu. E. politykę rolną państwa. F. poziom rozwoju społeczno-gospodarczego.
Zadanie 2.	Belgia jest krajem wysoko rozwiniętym gospodarczo (w przeciwieństwie do Rumunii, która jest państwem średnio rozwiniętym). Charakteryzuje się bardzo małym zatrudnieniem w rolnictwie. Mały udział rolnictwa w tworzeniu PKB wskazuje na ogromne znaczenie pozarolniczych sektorów gospodarczych (szczególnie usług). W Rumunii ten odsetek jest większy, co wskazuje na większy wpływ rolnictwa na dochody państwa. Niewielki odsetek zatrudnionych oraz wysokie zużycie nawozów sztucznych świadczy o intensywnej produkcji rolnej w Belgii (wysoka kultura rolna). Natomiast w Rumunii aż 1/5 osób jest zatrudniona w rolnictwie, a poziom zużycia nawozów jest ponad czterokrotnie niższy niż w Belgii. Świadczy to o niższej kulturze rolnej tego kraju niż w przypadku Belgii.
Zadanie 3.	Kolejno wierszami: 1. A; podzwrotnikowy morski; czarnoziemy i mady rzeczne. 2. B; podzwrotnikowy odmiana monsunowa; gleby brunatne i mady rzeczne. 3. C; umiarkowany ciepły kontynentalny; czarnoziemy i gleby kasztanowe. 4. D; zwrotnikowy wilgotny; mady rzeczne. 5. E; umiarkowany ciepły kontynentalny; czarnoziemy.
Zadanie 4.	Wielka Brytania: E. Polska: C. Ukraina: B. Norwegia: A. Egipt: D.
2. Główne obszary upraw	
Zadanie 1.	a) A. Burak cukrowy. B. Soja. C. Kakaowiec. D. Bawełna.

	E. Pszenica. F. Maniok. b) Zboża: E. Rośliny przemysłowe cukrodajne: A. Rośliny przemysłowe włóknodajne: D. Rośliny przemysłowe oleiste: B. Rośliny bulwiaste i korzeniowe: F. Rośliny strączkowe: B. Używki: C.
Zadanie 2.	1. F, 2. P, 3. F, 4. P
Zadanie 3.	Kolejno wierszami: Bawełna: C. Wysoka temperatura oraz znaczne ilości opadów atmosferycznych, nie ma wysokich wymagań glebowych. Ryż: A. Nie potrzebuje żyznej gleby, ale wymaga wysokiej temperatury powietrza, a niektóre odmiany – dużych opadów atmosferycznych. Burak cukrowy: D. Wymaga umiarkowanej temperatury powietrza i dużego nasłonecznienia, potrzebuje sporo wilgoci i żyznych gleb. Kukurydza: B. Wymaga żyznych gleb i umiarkowanych ilości opadów, ma długi okres wegetacyjny.
3. Chów zwierząt	
Zadanie 1.	A. Intensywny. Zwierzęta przez cały rok są zamknięte w oborach lub chlewach. Żywienie jest wspomagane przez nowoczesne systemy podawcze. Zwierzęta są karmione właściwymi mieszankami pasz tak, aby ich przyrost był szybki. B. Ekstensywny. W tym typie chowu wykorzystuje się warunki naturalne. Chów odbywa się głównie pod gołym niebem i na naturalnych pastwiskach.
Zadanie 2.	Kolejno wierszami: 1. Religijno-kulturowe. Kraj, w którym krowy mają status świętych. Nie spożywa się ich mięsa, łagodnie się je traktuje. 2. Gospodarcze. Jest duże zapotrzebowanie na różne produkty zwierzęce (np. mięso, mleko i przetwory mleczne). 3. Religijno-kulturowe. W krajach islamskich nie spożywa się wieprzowiny. 4. Przyrodnicze. Duże obszary pastwisk umożliwiają chów bydła. 5. Przyrodnicze. Na dużych wysokościach jest możliwy chów zwierząt jucznych, pasterskich i gospodarskich. 6. Gospodarcze. Istnieje duży rynek zbytu i konieczne jest zaspokojenie potrzeb żywnościowych ludności.
Zadanie 3.	Kolejno wierszami: Owce; mięso, wełna, mleko. Bydło; Brazylia, Indie, Stany Zjednoczone. Chiny, Stany Zjednoczone, Brazylia; mięso, skóry i szczecina (włosie), tłuszcz.
Zadanie 4.	2, A
4. Lasy na Ziemi. Gospodarka leśna	

Zadanie 1.	Funkcje przyrodnicze: naturalny filtr zanieczyszczeń atmosfery, regulowanie stosunków wodnych, ochrona gleb przed erozją, produkcja tlenu. Funkcje gospodarcze: źródło surowca dla przemysłu. Funkcje społeczne: obiekt badań naukowych, miejsce pracy ludzi, miejsce wypoczynku i rekreacji.
Zadanie 2.	a) A. Tajga. B. Wilgotne lasy równikowe. b) A. Sosna, świerk, jodła syberyjska, limba; Kanada, Rosja, Szwecja. B. Mahoń, palisander, heban; Brazylia, Demokratyczna Republika Konga, Indonezja.
Zadanie 3.	a) lubuskie, podkarpackie, zachodniopomorskie, pomorskie b) C
Zadanie 4.	a) 1. Pozyskiwanie nowych terenów pod uprawy palm oleistych. 2. Pozyskiwanie nowych terenów w celu wydobycia surowców mineralnych (węglu kamiennego). b) Wycinanie lasów powoduje wysuszenie tych obszarów i przyczynia się do powstawania pożarów. Do atmosfery są uwalniane ogromne ilości gazów cieplarnianych, co sprzyja globalnemu ociepleniu. c) Istotne jest zapewnienie lokalnej ludności odpowiedniego poziomu życia poprzez możliwość podjęcia uczciwej pracy i uzyskiwania odpowiedniego zarobku. Rozwiązaniem problemu może być sadzenie drzew tekowych, które można wycinać już po 15 latach. Te drzewa mają szerokie zastosowanie, na przykład są wykorzystywane do budowania statków i wagonów kolejowych, mebli łazienkowych, do wykańczania wnętrz.
5. Rybactwo	
Zadanie 1.	Kolejno wierszami: 1. Zachodnie wybrzeża Ameryki Południowej; Prąd Peruwiański; zimny; Peru, Chile, Ekwador. 2. Północna część Atlantyku; Prąd Północnoatlantycki (Norweski); ciepły; Norwegia, Wielka Brytania, Dania. 3. Morze Ochockie; Oja Siwo; zimny; Rosja, Japonia, Chiny.
Zadanie 2.	1. F, 2. P, 3. P, 4. P, 5. F
Zadanie 3.	a)

b)

Przełowienie spowodowało drastyczne zmniejszenie liczebności dorszy, przez co ich połowy nie były już tak opłacalne. Porty zaczęły podupadać, a ludność – nie widząc dalszych perspektyw na zarobek – zaczęła się wyprowadzać do innych części Kanady.

Karta powtórzeniowa

Zadanie 1.	1. Pszenica; zboża. 2. Maniok; rośliny bulwiaste i korzeniowe. 3. Bawełna; rośliny przemysłowe. 4. Kakaowiec; używki. 5. Buraki cukrowe; rośliny przemysłowe.
Zadanie 2.	1. W Australii występują duże obszary naturalnych pastwisk. 2. W Indiach decydują względy religijno-kulturowe – nie spożywa się wołowiny. 3. Duże są potrzeby żywieniowe społeczeństwa i zapotrzebowanie na mięso. 4. Duże są potrzeby żywieniowe społeczeństwa, a chów jest przeznaczony głównie na rynek wewnętrzny.
Zadanie 3.	A. Powstaniu zwartego obszaru leśnego (tajgi) sprzyjały klimat umiarkowany oraz racjonalna gospodarka leśna. B. Niekorzystne warunki klimatyczne (brak wystarczających opadów) wpłynęły na powstanie pustyń i zanikanie obszarów leśnych. C. Gorący i wilgotny klimat sprzyja rozwojowi wilgotnych lasów równikowych.
Zadanie 4.	Na przykład: Polega na zachowaniu równowagi biologicznej lasów przy jednoczesnej zdolności do pełnienia przez lasy funkcji przyrodniczej, społecznej i gospodarczej. Wyklucza się nadmierny wyrąb drewna. Obszary, na których lasy zostały wykarczowane, zalesia się na nowo lub zostawia do naturalnej odnowy.
Zadanie 5.	1. F, 2. P, 3. P, 4. P, 5. P, 6. F

V. Przemysł

1. Czynniki lokalizacji przemysłu

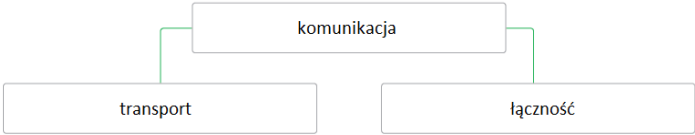
Zadanie 1.	Kolejno wierszami: 1. Zasoby pracy (liczba pracowników); pozaprzyrodniczy. 2. Baza surowcowa; przyrodniczy. 3. Dostęp do wody; przyrodniczy. 4. Zaplecze naukowo-badawcze; pozaprzyrodniczy. 5. Warunki klimatyczne; przyrodniczy.
------------	---

	6. Rynek zbytu; pozaprzrodniczy.
Zadanie 2.	1. B, 2. A, 3. B, 4. B, 5. B
Zadanie 3.	Fabryka cukru trzcinowego w Indiach: B. Fabryka samochodów w Szwecji: A. Szyb naftowy w Stanach Zjednoczonych: C.
Zadanie 4.	a) 1. Elektrownie cieplne. 2. Zakłady produkujące nawozy sztuczne. b) Na przykład: Dzięki stosowaniu nowych technologii zużycie wody maleje. Wysokie wymagania związane z ochroną środowiska wymuszają stosowanie przez zakłady przemysłowe zamkniętych obiegów wody, dlatego wodę wykorzystuje się wielokrotnie. W tych zakładach konieczna jest instalacja urządzeń oczyszczających wodę, aby w ten sposób ograniczyć wielkość zanieczyszczeń przedostających się do środowiska. c) 1. Baza surowcowa. 2. Zasoby pracy (liczba pracowników). 3. Rynek zbytu.
2. Przemysł tradycyjny i przemysł zaawansowanych technologii	
Zadanie 1.	I rewolucja przemysłowa: połowa XVII w., skonstruowanie maszyny parowej i zastosowanie jej w przemyśle i transporcie. II rewolucja przemysłowa: przełom XIX i XX w., skonstruowanie żarówki i silnika Diesla, opracowanie metody oczyszczania ropy naftowej. III rewolucja przemysłowa: druga połowa XX w., wynalezienie układu scalonego, rozwój komputeryzacji.
Zadanie 2.	1. Przemysł tradycyjny. 2. Przemysł zaawansowanych technologii. 3. Przemysł zaawansowanych technologii. 4. Przemysł tradycyjny. 5. Przemysł tradycyjny. 6. Przemysł zaawansowanych technologii. 7. Przemysł tradycyjny. 8. Przemysł tradycyjny. 9. Przemysł zaawansowanych technologii.
Zadanie 3.	a) Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Chiny, Korea Południowa. b) Produkcja samochodów elektrycznych, rozwój przemysłu informatycznego (np. prace nad sztuczną inteligencją), produkcja nowoczesnych leków i szczepionek.
Zadanie 4.	1. F; 2. F; 3. F; 4. P; 5. P; 6. P; 7. P
3. Zmiany w przemyśle na świecie	
Zadanie 1.	Przyczyny: pojawienie się tańszych źródeł węgla kamiennego i ropy naftowej z importu, spadek zapotrzebowania na energię uzyskiwaną z węgla.

	Skutki: upadek hutnictwa i zakładów przetwarzających węgiel, długotrwałe bezrobocie, zwiększenie wydatków na pomoc społeczną.
Zadanie 2.	A. Essen. B. Dortmund. C. Duisburg. D. Bochum.
Zadanie 3.	1. F, 2. P, 3. F, 4. P, 5. F, 6. P, 7. F
Zadanie 4.	Rakotwórcza substancja ma bardzo dużą koncentrację na terenie Polski i ma niekorzystny wpływ na zdrowie ludności. Koszty leczenia chorób nowotworowych są bardzo wysokie. Stąd konieczne jest ograniczenie spalania węgla w przemyśle czy przydomowych kotłowniach na rzecz pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Na pewno miałyby to istotny wpływ na obniżenie zachorowalności Polaków na choroby nowotworowe.
4. Źródła energii i bilans energetyczny	
Zadanie 1.	Skreślenia: A. odnawialne. B. brunatny. C. promieniowanie słoneczne. D. ciepła z wnętrza Ziemi. E. promieniowania słonecznego.
Zadanie 2.	
Zadanie 3.	A. Węgiel. Przyczyna: na przełomie XIX i XX w. duże wykorzystanie węgla było spowodowane rozwojem przemysłu. Od początku XX w. udział tego surowca zaczął spadać, ponieważ koszty wydobycia tego surowca wzrastały i wprowadzano normy w zakresie ochrony środowiska. B. Ropa naftowa. Przyczyna: od początku XX w. systematycznie wzrastało znaczenie tego surowca. Od lat 70. XX w. notuje się spadek zużycia ropy naftowej, co jest spowodowane zmianami w motoryzacji (stosuje się coraz nowocześniejsze silniki, mniejsze jest zużycie paliw, pojawiają się silniki hybrydowe i elektryczne).

Zadanie 4.	 Najwięksi producenci - węgla kamiennego - gazu ziemnego - ropy naftowej - uranu 1:280 000 000
Zadanie 5.	Kolejno wierszami: Węgiel kamienny: powstawanie trujących związków chemicznych, smog; wykorzystywanie urządzeń energooszczędnych (np. w technologii LED). Węgiel brunatny: nieodwracalne zmiany krajobrazu, problemy z dostępnością do wód gruntowych; zastosowanie energooszczędnych urządzeń. Ropa naftowa: awarie podczas wydobywania surowca (m.in. na platformach wiertniczych), oraz podczas transportu, mające bezpośredni wpływ na skażenie środowiska przyrodniczego; zastosowanie w transporcie silników elektrycznych i hybrydowych. Pierwiastki promieniotwórcze: awarie reaktorów, problem ze składowaniem odpadów radioaktywnych; ocieplanie i modernizacja budynków w celu ograniczenia ubytków energii. Wiatr: zmiana krajobrazu; zmniejszanie strat podczas przepływu energii oraz stosowanie urządzeń energooszczędnych. Woda: zagrożone ekosystemy podczas budowy zbiorników retencyjnych; zmniejszanie strat podczas przepływu energii oraz stosowanie urządzeń energooszczędnych.
5. Produkcja i zużycie energii elektrycznej	
Zadanie 1.	1. P, 2. P, 3. F, 4. F, 5. P
Zadanie 2.	a) Największy wzrost produkcji energii elektrycznej zanotowały Chiny oraz Indie. Pozostałe państwa w latach 2000 i 2018 nie zanotowały większych zmian w produkcji energii. b) Przyczyną zmian w produkcji energii elektrycznej w wymienionych krajach jest dynamiczny rozwój przemysłu i ośrodków miejskich.
Zadanie 3.	Arabia Saudyjska: duże złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Brazylia: wykorzystanie wielu rzek o dużym przepływie. Islandia: liczne rzeki wypływające z lodowców oraz szeroki dostęp do ciepła pochodzącego z wnętrza Ziemi. Norwegia: teren górzysty i liczne rzeki z dużymi spadkami wody. Polska: dostęp do dużych złóż węgla kamiennego i węgla brunatnego.
Zadanie 4.	A. Słoneczna; wykorzystanie dużego nasłonecznienia terenu. B. Wodna; duży przepływ rzeki, ochrona przed powodzią, zwiększenie żeglowności rzek, duże zapotrzebowanie na energię.

6. Energetyka jądrowa	
Zadanie 1.	B, D, E
Zadanie 2.	1. A, 2. B, 3. A, 4. A
Zadanie 3.	Na przykład: Budować: pozytywne – brak znaczących zanieczyszczeń, w tym wokół elektrowni, kolejne źródło energii, stworzenie nowych miejsc pracy. Budować: negatywne – problem ze składowaniem odpadów radioaktywnych, bardzo wysokie koszty budowy elektrowni, brak wyspecjalizowanej kadry technicznej, trudne do przewidzenia skutki awarii elektrowni. Nie budować: pozytywne – zaoszczędzone środki mogą być przeznaczone na rozwój innych źródeł energii (np. dofinansowanie do wymiany domowych palenisk). Nie budować: negatywne – brak rozwoju nauki, możliwości zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, brak kolejnego źródła energii. Cele i wartości (po co?) – brak możliwości zaspokojenia potrzeb energetycznych, stale rosnące zapotrzebowanie na energię, zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego kraju, rozwój nauki, nowe miejsca pracy. Decyzja – tak.
Karta powtórzeniowa	
Zadanie 1.	1. Dostęp do wody i jej duże zasoby (przyrodniczy). 2. Infrastruktura techniczna (pozaprzyrodniczy). 3. Polityka państwa (pozaprzyrodniczy). 4. Zasoby pracy (pozaprzyrodniczy). 5. Czynniki ekologiczne – wykorzystanie słabych gleb (przyrodniczy). 6. Infrastruktura społeczna (pozaprzyrodniczy). 7. Polityka państwa (pozaprzyrodniczy). 8. Warunki klimatyczne (przyrodniczy).
Zadanie 2.	A. Produkcja komputerów i wyrobów optycznych; kraje przodujące w rozwoju zaawansowanych technologii, mające środki finansowe i kadrę. B. Produkcja odzieży; duże zasoby taniej siły roboczej.
Zadanie 3.	1. Rozwój kopalń węgla kamiennego. 2. Rozwój energochłonnych działów przemysłu (np. hutnictwa), produkcja maszyn. 3. Spadek zapotrzebowania na energię wytwarzaną z węgla kamiennego oraz na wyroby hutnicze. 4. Zamykanie kopalń, przenoszenie produkcji do krajów o niższych kosztach produkcji. 5. Zahamowanie rozwoju regionu. 6. Przekształcanie terenów przemysłowych w ośrodki kulturalno-rekreacyjne lub tereny mieszkaniowo-usługowe. 7. Spadek zatrudnienia w przemyśle tradycyjnym, bezrobocie strukturalne, wzrost zatrudnienia w usługach. 8. Lokalizacja nowoczesnych działów przemysłu (np. zaawansowanych technologii) oraz rozwój usług badawczo-rozwojowych.
Zadanie 4	1. P, 2. P, 3. F, 4. P, 5. F
VI. Usługi	

1. Zróżnicowanie usług na świecie	
Zadanie 1.	2, B
Zadanie 2.	Na przykład: zakupy w sklepie, edukacja, wykorzystanie usług transportowych.
Zadanie 3.	1. Usługi podstawowe: B, C, D, E, G, I, J, L, M. Usługi wyspecjalizowane: A, F, H, K, Ł. 2. Usługi produkcyjne: B, J. Usługi konsumpcyjne: A, C, F, G, K, L, Ł, M, H, D. Usługi ogólnodostępne: E, I.
Zadanie 4.	Kraje o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzują się dużym udziałem usług wyspecjalizowanych (np. finanse i ubezpieczenia). W krajach o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (np. w Sierra Leone) dominują usługi podstawowe, takie jak handel czy naprawy. W Polsce udział usług podstawowych (handel, naprawy, usługi komunikacyjne) jest dość wysoki w stosunku do krajów rozwiniętych, ale też znaczący udział mają usługi finansowe czy obsługa nieruchomości.
Zadanie 5.	1. F, 2. P, 3. P, 4. P
Zadanie 6.	Na przykład: W krajach o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego zatrudnienie w usługach jest duże. Jest to związane z większymi możliwościami finansowymi społeczeństwa, w którym zapotrzebowanie na usługi również jest duże. W krajach o niskim poziomie rozwoju gospodarczego zatrudnienie w usługach jest małe, ponieważ większa część społeczeństwa pracuje w rolnictwie, a zapotrzebowanie na rozmaite usługi jest mniejsze.
2. Transport	
Zadanie 1.	 <pre> graph TD A[komunikacja] --- B[transport] A --- C[łączność] </pre>
Zadanie 2.	a) Drogi lądowe i kolejowe, mosty, porty, lotnisko, linie przesyłowe (gazociągi i ropociągi). b) Czynniki przyrodnicze: tereny nizinne, położenie nad Zatoką Meksykańską, występowanie w sąsiedztwie surowców mineralnych, w miarę korzystne warunki klimatyczne. Uwarunkowania społeczno-ekonomiczne: duża gęstość zaludnienia, tereny silnie zurbanizowane, obszary przemysłowe (przetwórstwo ropy naftowej, przemysł chemiczny), ośrodek zaawansowanych technologii, duży ośrodek akademicki.
Zadanie 3.	A. Transport samochodowy; duży udział w strukturze przewozów produktów mniejszych gabarytowo oraz duży udział produktów spożywczych, które wymagają szybkiego transportu „od drzwi do drzwi”.

	B. Transport kolejowy; największy udział produktów masowych (m.in. węgla, rud metali).
Zadanie 4.	1. Transport morski; duża ładowność. 2. Transport samochodowy; opłacalny na krótkie odległości, duża dostępność. 3. Transport lotniczy; bardzo szybki. 4. Transport przesyłowy; opłacalny przy przesyłach na duże odległości. 5. Transport przesyłowy; bardzo mały wpływ na środowisko przyrodnicze. 6. Transport kolejowy; szybki, nie generuje korków, przewozi dużą liczbę pasażerów.
3. Łączność	
Zadanie 1.	
Zadanie 2.	a) Usługi zyskujące na znaczeniu: telefonia internetowa, usługi kurierskie, telekomunikacja komputerowa, telefonia komórkowa. Usługi tracące na znaczeniu: telefonia stacjonarna, radiofonia, telegrafia, usługi pocztowe. b) Na przykład: Usługi, które zyskują na znaczeniu (np. telekomunikacja komputerowa, telefonia komórkowa) charakteryzują się globalnym zasięgiem, a przede wszystkim za ich pomocą można szybciej przysyłać informacje lub się spotkać. Ze względu na duże upowszechnienie tych usług spadają koszty ich obsługi. Spada udział usług pocztowych, a rośnie udział przesyłek kurierskich. Ma to związek z rozwojem handlu elektronicznego. Dostarczanie do odbiorcy wiadomości w formie tekstowej (sms lub e-mail) jest znacznie szybsze niż przysyłanie informacji pocztą tradycyjną.
Zadanie 3.	1. Przesyłki kurierskie. 2. Telepraca. 3. Telefonia internetowa. 4. E-handel.
Zadanie 4.	a) Państwa, w których dostęp do internetu ma powyżej 80% obywateli: Związek Australijski, Arabia Saudyjska, Finlandia, Kanada. Państwa, w których dostęp do internetu ma poniżej 20% obywateli: Mali, Niger, Mozambik, Pakistan. b) Na przykład: Wpływa na to przede wszystkim poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. W krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo stawia się na rozwój tego typu łączności i wspiera finansowo konieczną infrastrukturę. W krajach słabo rozwiniętych rozwój tego typu łączności jest ograniczony (finanse, zdolności techniczne), stąd znacznie mniej osób ma dostęp do internetu.
Zadanie 5.	Wpływ internetu na życie codzienne: – rozwój handlu elektronicznego i oferowanie usług przez internet, – szybki kontakt z ludźmi na całym świecie, – szybki dostęp do informacji. Wpływ internetu na działalność przedsiębiorstw:

	– rozwój telepracy, – współpraca sklepów z firmami kurierskimi, – duża konkurencyjność między firmami (każdy może szybko sprawdzić oferty i je porównać), – mniejsze koszty utrzymania firm (dotyczy firm działających w sieci), – część usług jest przenoszona do innych krajów (obsługa internetowa firmy może być wykonywana z miejsca na świecie).
4. Gospodarka oparta na wiedzy. Społeczeństwo informacyjne.	
Zadanie 1.	a) 1. P, 2. F, 3. P, 4. P, 5. F, 6. P b) Na przykład: Wyższe nakłady na edukację oraz badania nad nowymi technologiami przyczyniają się do wzrostu gospodarczego.
Zadanie 2.	1. F, 2. F, 3. P, 4. P, 5. F
Zadanie 3.	Na przykład: Najczęściej korzystamy z portali informacyjnych, administracji publicznej, bankowości elektronicznej oraz e-handlu. Coraz częściej ludzie pracują zdalnie (telepraca). Na co dzień usługi elektroniczne wykorzystujemy również do oglądania filmów, czytania książek czy słuchania muzyki. Dlatego też można powiedzieć, że Polacy w coraz większym stopniu stają się społeczeństwem informacyjnym.
5. Usługi edukacyjne i finansowe	
Zadanie 1.	a) Na przykład: W większości krajów na świecie (wysoko i średnio rozwiniętych) wydłużał się czas trwania nauki. b) Państwa o najkrótszym okresie edukacji: Etiopia, Mali, Niger, Czad, Burkina Faso. Państwa o najdłuższym okresie edukacji: Kanada, Stany Zjednoczone, Związek Australijski, Norwegia, Wielka Brytania. c) W państwach o wysokim wskaźniku HDI występuje długi okres edukacji dzieci.
Zadanie 2.	Na przykład: 1. Duża liczebność klas (grup). 2. Brak dostępu do technologii informacyjnej. 3. Brak odpowiednich pomocy naukowych.
Zadanie 3.	Na przykład: a) Najwięcej respondentów korzysta z konta w banku, karty debetowej lub płatniczej oraz konta internetowego, a także ma mobilny dostęp do konta. Najmniej ankietowanych wskazało na fundusze inwestycyjne, akcje lub obligacje oraz doradztwo zawodowe. b) Najwięcej młodych respondentów wskazało na korzystanie z mobilnego dostępu do banku, kart debetowych, konta w banku oraz konta internetowego. Starsi respondenci wskazali na korzystanie z kredytów gotówkowych i hipotecznych, tradycyjnej lokaty w banku, ubezpieczenia na życie oraz mienie. Kobiety częściej wskazały, że korzystają z ubezpieczeń. Analizując ankiety, można zauważyć, że osoby starsze częściej korzystają

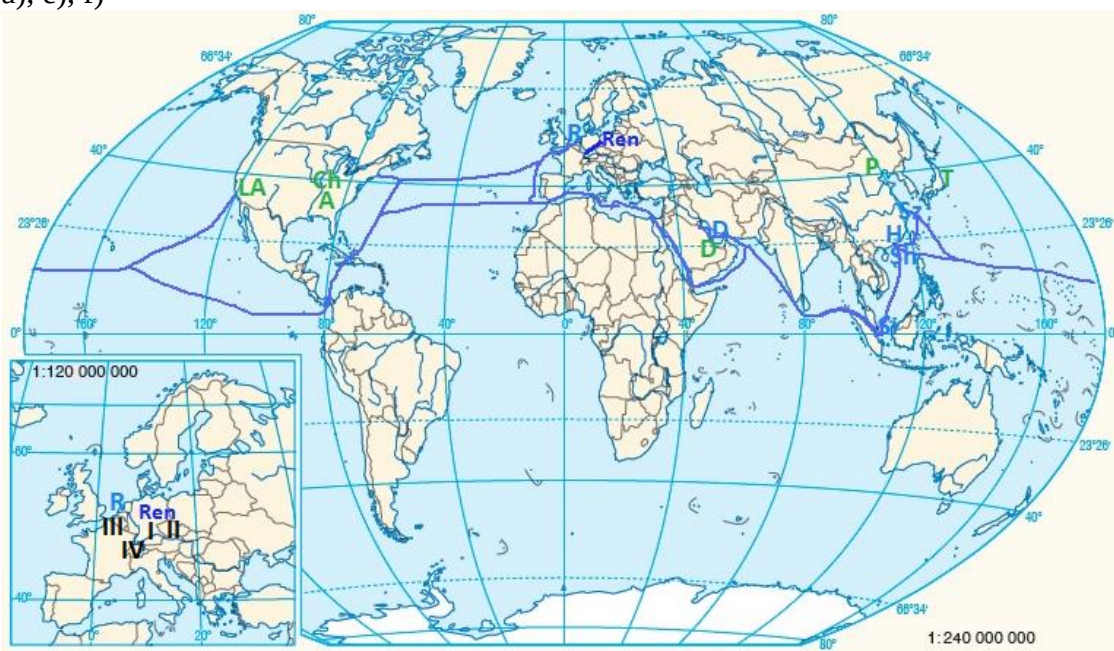
	z usług gwarantujących bezpieczeństwo finansowe, natomiast wszyscy respondenci wybierają bardziej stabilne produkty finansowe.
6. Handel międzynarodowy	
Zadanie 1.	a) Argentyna: –10 149 mln USD Peru: 4665 mln USD b) 1, A
Zadanie 2.	1. Kraj A: wysoko rozwinięty. Uzasadnienie: W imporcie i eksporcie przeważają towary wysoko przetworzone, na przykład maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy. Znaczny import paliw oraz ich niewielki eksport wskazuje, że gospodarka tego kraju jest głównie skoncentrowana na przemyśle przetwórczym. 2. Kraj B: nisko rozwinięty. Uzasadnienie: Ten kraj dostarcza na rynek światowy surowce mineralne oraz produkty rolne i spożywcze, które nie wymagają wysokich technologii, a importuje towary wysoko przetworzone.
Zadanie 3.	A. Austria. Największymi partnerami handlowymi są najczęściej sąsiedzi. Natomiast Stany Zjednoczone są partnerem handlowym większości państw. B. Singapur. Są to państwa leżące w jednym regionie geograficznym. C. Stany Zjednoczone. Są to państwa leżące w tym samym regionie geograficznym. Natomiast Chiny są partnerem handlowym wielu państw.
Zadanie 4.	Na przykład: Pozytywne: miejsca pracy dla lokalnej ludności i wynikające z eksportu pozyskanie środków finansowych przez państwa. Negatywne: ludność pracuje niekiedy w bardzo trudnych warunkach oraz za bardzo niskie stawki.
7. Turystyka na świecie	
Zadanie 1.	A. Turystyka zdrowotna. B. Turystyka religijna. C. Turystyka poznawcza.
Zadanie 2.	Walory turystyczne przyrodnicze: urozmaicona rzeźba terenu, klimat, obszary chronione, zbiorniki wodne, lasy, czyste powietrze. Walory turystyczne kulturowe: zabytki, muzea, miejsca kultu religijnego, teatry, imprezy kulturalne, folklor regionalny. Infrastruktura turystyczna: baza noclegowa, obiekty gastronomiczne, obiekty sportowo-rekreacyjne.
Zadanie 3.	Na przykład: Są to kraje o bardzo dużej liczbie ludności (czyli potencjalnie: turystów) oraz są to państwa zamożne, których obywateli stać na podróżowanie po świecie.
Zadanie 4.	a) Ameryka – Stany Zjednoczone Europa – Hiszpania Afryka – Egipt

Bliski Wschód – Turcja
 Azja i Australia – Tajlandia
 b) Na przykład:
 Dominikana jest bardzo małą wyspą w regionie bardzo atrakcyjnym turystycznie (basen Morza Karaibskiego). Zaletą tak dużego ruchu turystycznego są miejsca pracy dla lokalnej ludności oraz poprawa jakości życia ludzi. Wadą są zaś bardzo duże problemy finansowe kraju. Zagrożenia przyrodnicze (np. huragany) lub polityczne (np. ataki terrorystyczne) mogą mieć wpływ na zmniejszenie się liczby turystów, co przynosi negatywne skutki dla dochodów państwa.
 c) Na przykład:
 Brazylia ma bardzo duży potencjał turystyczny. Jest to państwo o atrakcyjnym położeniu geograficznym, o bardzo ciekawej kulturze i historii (słynie z karnawałów). Problemy z bezpieczeństwem i ochroną środowiska mogą zniechęcać turystów. Kraj nie wykorzystuje w pełni swoich możliwości rozwoju turystyki.
 Rosja nie wykorzystuje swojego potencjału turystycznego mimo bogactwa historycznego, ciekawej kultury i unikatowych walorów przyrodniczych. Turystów może zniechęcać niski standard infrastruktury turystycznej oraz niestabilna sytuacja polityczna państwa.

Karta powtórzeniowa

Zadanie 1.

a), e), f)

- b)
 A. Strasburg.
 B. Rotterdam.
 c)
 1. Stany Zjednoczone.
 2. Rosja.
 3. Chiny.
 4. Indie.
 d)
 I. Niemcy.
 II. Czechy.

	III. Belgia. IV. Szwajcaria.
Zadanie 2.	1. D, 2. C, 3. B, 4. A, 5. C
Zadanie 3.	1. P, 2. F, 3. P, 4. F, 5. P, 6. P
Zadanie 4.	a) Wielka Brytania, Austria, Szwajcaria, Niemcy. b) Na przykład: W krajach członkowskich Unii Europejskiej (tzw. krajach starych) jest o wiele wyższy stopień innowacyjności niż u nowych członków Unii. c) Na przykład: W Polsce najwyższy wskaźnik innowacyjności jest w północnej, środkowej i południowej części kraju (tam, gdzie występują duże ośrodki miejskie). Najmniej realizowanych innowacji jest w regionach zachodnich oraz we wschodniej części Polski. Stopień innowacyjności Polski jest zbliżony do pozostałych nowych członków Unii, natomiast znacznie odbiega poziomem od starych członków Unii.
Zadanie 5.	a) Około 19%. b) 1. Europa. 2. Azja, Australia i Oceania. c) Rok 2003 – epidemia SARS. Rok 2009 – światowy kryzys gospodarczy.
Zadanie 6.	A. Kraj średnio rozwinięty gospodarczo. Uzasadnienie: Eksport paliw i surowców mineralnych oraz produktów przetwórstwa przemysłowego, a import głównie produktów przetworzonych. B. Kraj słabo rozwinięty gospodarczo. Uzasadnienie: Duży eksport towarów rolno-spożywczych oraz duży import produktów przetwórstwa przemysłowego. C. Kraj wysoko rozwinięty gospodarczo. Uzasadnienie: W imporcie i eksporcie dominują towary przetworzone. D. Kraj słabo rozwinięty gospodarczo. Uzasadnienie: Duży jest eksport paliw i surowców mineralnych, a także duży import produktów przetworzonych.
VII. Wpływ człowieka na środowisko	
1. Konflikt w relacji człowiek – środowisko	
Zadanie 1.	a) Jest to negatywne oddziaływanie człowieka na środowisko naturalne. b) Gleba, ropa naftowa, woda słodka, lasy, zwierzęta, rudy metali, surowce skalne, wody podziemne.
Zadanie 2.	A. Wydobywanie na ogromną skalę surowców mineralnych w kopalniach odkrywkowych. B. Rozwój transportu przyczyniający się do zanieczyszczenia powietrza spalinami i do powstawania smogu.

	C. Nadmierna wycinka lasów. D. W wielu miastach obserwowane silne przeludnienie.
Zadanie 3.	1. F, 2. P, 3. P, 4. F, 5. F
Zadanie 4.	1. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych. 2. Zagospodarowanie terenu z dużą ilością zieleni. 3. Wprowadzenie środków transportu publicznego niespalające paliw kopalnych.
2. Wpływ działalności człowieka na atmosferę	
Zadanie 1.	Zanieczyszczenia naturalne: wybuchy wulkanów, pożary lasów i sawanny, procesy biologiczne. Zanieczyszczenia antropogeniczne: energetyka, przemysł, transport.
Zadanie 2.	A. Smog. B. Dziura ozonowa. C. Efekt cieplarniany.
Zadanie 3.	Kolejno wierszami: 1. Smog typu londyńskiego. 2. Smog typu Los Angeles. 3. Smog typu londyńskiego. 4. Smog typu londyńskiego. 5. Smog typu Los Angeles. 6. Smog typu Los Angeles.
Zadanie 4.	A, D, E, F
Zadanie 5.	2, B
Zadanie 6.	Na przykład: Oszczędne i rozsądne korzystanie z energii elektrycznej oraz większe wykorzystanie transportu publicznego. W dogodnych warunkach pogodowych można ograniczyć podróże samochodem, częściej korzystać z transportu publicznego, a nawet chodzić pieszo lub jeździć rowerem. Zwracanie uwagi na to, w jaki sposób korzystamy z energii elektrycznej – używanie do oświetlenia technologii LED, wykorzystanie urządzeń energooszczędnych A+++. Spożywanie mniejszej ilości mięsa, szczególnie czerwonego – duża produkcja mięsa przyczynia się do wycinania lasów, które są wykorzystywane jako pastwiska. Korzystanie z sezonowych warzyw i owoców od lokalnych dostawców, ponieważ warzywa i owoce pochodzące z dalekich regionów musiały zostać wytworzone, zapakowane (np. w plastikowe opakowanie) i przewiezione, co ma wpływ na globalny klimat.
3. Wpływ działalności człowieka na hydrosferę	
Zadanie 1.	1. B, 2. A, 3. B
Zadanie 2.	1, A
Zadanie 3.	Na przykład: Pomimo rozwoju cywilizacyjnego duża liczba ludzi na świecie ma utrudniony dostęp do podstawowego zasobu, jakim jest woda.

Zadanie 4.	1. Wpływa głównie na ilość wody. 2. Wpływa głównie na jakość wody. 3. Wpływa głównie na ilość wody. 4. Wpływa głównie na jakość wody. 5. Nie ma większego wpływu. 6. Wpływa głównie na jakość wody. 7. Wpływa głównie na ilość wody. 8. Nie ma większego wpływu. Wnioski: Większość działań człowieka ma wpływ na ilościowe i jakościowe zasoby wody.
Zadanie 5.	Skutki pozytywne: ograniczenie powodzi, potężne źródło energii dla rozwijającej się dynamicznie gospodarki, poprawa warunków żeglownych na Jangcy. Skutki negatywne: przymusowe przenoszenie ludności i zatapianie miast, nieodwracalne zmiany w środowisku przyrodniczym – zmiany w lokalnej faunie i florze, zmiany w lokalnym klimacie oraz stosunkach wodnych.
4. Wpływ działalności rolniczej na środowisko	
Zadanie 1.	Na przykład: A. Pozyskiwanie nowych obszarów uprawnych kosztem cennych biologicznie lasów. B. Wykorzystanie obszarów pustynnych i ogromnych zasobów wody do prowadzenia działalności rolniczej. C. Zanieczyszczenie gleb i wód spowodowane nadmiernym nawożeniem.
Zadanie 2.	Na przykład: Rola pszczół w uprawie roślin: zapylają większość roślin uprawnych. Wpływ rolnictwa na populację pszczół: używanie szkodliwych środków ochrony roślin, głównie silnie niszczących pestycydów, prowadzi do wyginięcia pszczół.
Zadanie 3.	1, B
Zadanie 4.	1. F, 2. F, 3. F, 4. P, 5. F
5. Wpływ działalności górniczej na środowisko	
Zadanie 1.	A. Górnictwo otworowe – ropa naftowa, gaz ziemny. B. Górnictwo głębinowe – węgiel kamienny, sól kamienna. C. Górnictwo odkrywkowe – węgiel brunatny, rudy miedzi.
Zadanie 2.	1. Górnictwo odkrywkowe. 2. Górnictwo otworowe. 3. Górnictwo głębinowe. 4. Górnictwo otworowe. 5. Górnictwo głębinowe. 6. Górnictwo odkrywkowe.
Zadanie 3.	Na przykład: W wyniku działań kopalni odkrywkowej woda jest wypompowana z odkrywki, która prowadzi do obniżania się górnej granicy wód podziemnych w okolicznych terenach.
Zadanie 4.	Litosfera: zmiany w krajobrazie, powstają ogromne zagłębienia oraz hałdy.

	Hydrosfera: powstaje lej depresyjny w konsekwencji następuje obniżenie wód podziemnych; w zalanych wyrobiskach kopalnianych tworzą się sztuczne zbiorniki wodne. Gleby: na obszarze kopalń gleba jest całkowicie zanieczyszczona, na okolicznych terenach następuje zmiana uwilgotnienia gleb oraz profilu glebowego. Szata roślinna: na obszarze kopalń szata jest całkowicie zniszczona.
Zadanie 5.	A. Z dawnego kamieniołomu utworzono park – miejsce wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców otoczony coraz większą ilości różnorodnych roślin (w tym bujnie kwitnących łąk). B. Obszar dawnej kopalni głębinowej został zrewitalizowany i udostępniony zwiedzającym jako muzeum wykorzystywane na cele edukacyjne i artystyczne.
6. Wpływ transportu i turystyki na środowisko	
Zadanie 1.	1. Kolejowy. 2. Rurociągowy. 3. Żegluga morska. 4. Lotniczy. 5. Samochodowy.
Zadanie 2.	Na przykład: Pomimo różnorodnych środków transportu większość z nich cechuje znaczna uciążliwość hałasu (poziom 90 dB). Największe natężenie hałasu emitują samoloty, jak również tramwaje i kolej.
Zadanie 3.	A. Pieszo, rower, komunikacja miejska. B. Kolej. C. Rower, metro. D. Kolej. E. Prom – transport morski.
Zadanie 4.	B Mała ingerencja człowieka, brak infrastruktury turystycznej. Dostosowany rozwój turystyki do otoczenia pozwala zachować cenne walory przyrodnicze.
Zadanie 5.	Ukształtowanie powierzchni: zmiana krajobrazu spowodowana budową wielopiętrowych hoteli czy sztucznych wysp, budowa infrastruktury kolejowej czy drogowej (np. budowa mostów, tuneli). Wody powierzchniowe: duża liczba turystów generuje duże pobory wody, które w mogą spowodować jej niedobór, a także ogromne ilości zanieczyszczeń. Szata roślinna: budowa tras narciarskich i całej infrastruktury (różnego typu wyciągi, miejsca przesiadkowe, schroniska), przyczynia się do zniszczenia szaty roślinnej, niekiedy konieczności wycinki lasów oraz większej erozja gleb. Działalność usługowa: wiąże się z ustawicznym hałasem, dużym ruchem (transport), nagromadzeniem turystów, dużą ilością śmieci, oszpeconym krajobrazem np. poprzez banery.
7. Krajobraz kulturowy i jego ochrona	
Zadanie 1.	1. Kulturowy. 2. Zdewastowany. 3. Pierwotny.

Zadanie 2.	A. Krajobraz miejski. B. Krajobraz wiejski. C. Krajobraz przemysłowy. Cechy krajobrazu A: wysoka zabudowa, zwarte budownictwo wielorodzinne, duże zagęszczenie budynków. Cechy krajobrazu B: w większości występują tereny rolne, zabudowa zazwyczaj niska i rozproszona. Cechy krajobrazu C: charakterystyczne budynki i urządzenia przemysłowe, budynki zajmujące znaczne powierzchnie.
Zadanie 3.	Na przykład: Dbanie o zachowanie stylu architektonicznego i zabytkowego charakteru centrum miasta. Odbudowa i rewitalizacja opustoszałych terenów przemysłowych czy rolnych – nadaje im nowe funkcje. Władze miasta starają się zachować ład wizualny, a zbyt duża ilość reklam może go zaburzyć. Nowa zabudowa powinna być zgodna ze stylem i kulturą danego regionu.
Zadanie 4.	Elementy przyrodnicze: dolina rzeki, wapienne wzgórza, lasy. Elementy antropogeniczne: pole uprawne, dawna sztuka naskalna ludu Luoyue, zabudowa wiejska.
Zadanie 5.	W kolejności od lewej: Zniszczeniu uległ ważny zabytek sakralny. Zniszczenie krajobrazu wiejskiego – wprowadzenie obcych elementów (autostrada). Nadmiar wielkopowierzchniowych reklam zasłania niezwykle atrakcyjny krajobraz górski.
8. Rewitalizacja i działania proekologiczne	
Zadanie 1.	Na przykład: A. Poprawa stanu krajobrazu (np. oczyszczenie z niepożądanych śmieci, poprawa pod względem wizualnym) tak aby przywrócić danym terenom i obiektom ich pierwotne funkcje oraz naturalne funkcjonowanie przyrody. B. Poprawa jakości życia mieszkańców, zmniejszenie ubóstwa, podnoszenie poziomu edukacji (zwłaszcza o lokalnym środowisku), angażowanie ludności w lokalne działania prospołeczne i ekologiczne.
Zadanie 2.	A. Wykorzystywanie biogazu, stosowanie płodozmianu, nawożenie obornikiem, precyzyjna irygacja upraw. B. Powtórne wykorzystanie odpadów, wielokrotne wykorzystanie wody w procesie produkcji, produkcja urządzeń A+++. C. Budowa ekranów akustycznych wzdłuż dróg, poznawanie lokalnej kultury podczas wycieczek, opłaty za jednorazowe torby w sklepie, piesze wędrówki po górach.
Zadanie 3.	Na przykład: W takiej gospodarce wykorzystujemy surowce w sposób zrównoważony. Poszczególne produkty przechodzą przez wszystkie etapy od projektu do zagospodarowania odpadów. Produkty zostaje w obiegu bardzo długo poprzez ponowne go wykorzystanie. Odpad jest bardzo małą częścią całego produktu i nie jest to ostatni etap „życia produktu”. Jednocześnie pozyskiwanie nowych surowców staje się niewielkie, gdyż ponownie są wykorzystywane produkty już wykonane.

Zadanie 4.	A. Niszczące budynki po zakładach włókienniczych, zostały przekształcone w miejsca kulturalno-handlowe. Zachowano atmosferę urbanistyczną z przeszłości z zastosowaniem nowoczesnych elementów. Dziś znajdują się tam centra rozrywki, rekreacji i handlowe. B. Stare obiekty elektrowni Powiśle otrzymały nowy wygląd z zachowaniem industrialnej zabudowy. Do budowy wykorzystano tradycyjne metody, natomiast do dekoracji wykorzystano odzyskane elementy. Dziś pełnią funkcję handlową, gastronomiczną oraz mieszkalną.
Zadanie 5.	Na przykład: – oszczędne używanie wody i energii, – segregacja śmieci, – stosowanie toreb wielokrotnego użytku, – oddanie niepotrzebnych rzeczy osobom potrzebującym, – promowanie akcji proekologicznych wśród rodziny, znajomych oraz aktywne uczestniczenie w nich, – ciągłe pogłębianie wiedzy na temat ekologii (oglądanie filmów, programów, czytanie artykułów w prasie czy Internecie).
Karta powtórzeniowa	
Zadanie 1.	Kolejno wierszami: Smog; spalanie surowców energetycznych i duża emisja spalin samochodowych; choroby układu oddechowego, choroby układu krążeniowego, alergie. Zbyt duże stężenie w powietrzu dwutlenku siarki, pojawiające się w atmosferze w procesie spalania paliw, a także w wyniku erupcji wulkanów; reakcja pary wodnej zawartej w powietrzu z substancjami zanieczyszczającymi; powoduje niszczenie roślinności, zakwaszenie gleb oraz wód gruntowych a także niszczenie budynków.
Zadanie 2.	Przyczyna: nadmierna emisja gazów cieplarnianych (np. CO₂) powstałych głównie w wyniku spalania surowców energetycznych. Skutki: – topnienie lodowców i lądolodów oraz podnoszenie się poziomu oceanów, – zwiększanie się obszarów pustynnych i półpustynnych, – częste występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych.
Zadanie 3.	1. P, 2. F, 3. P, 4. F, 5. P
Zadanie 4.	1, B
Zadanie 5.	1. Zbyt intensywna działalność rolnicza i nieumiejętna melioracja. 2. Nadmierny wypas zwierząt powodujący niszczenie gleby. 3. Przekształcanie się obszarów dotychczas wykorzystywanych rolniczo w pustynie i półpustynie.
Zadanie 6.	Wyjaśnienie: polega na zastępowaniu w rolnictwie ciężkiej pracy ręcznej, pracą maszyn i urządzeń technicznych. Zalety: 1. Zabiegi agrarne można prowadzić w wyznaczonym czasie. 2. Większa wydajność pracy. 3. Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów (w tym wody).
Zadanie 7.	1. A, 2. B, 3. A, 4. A

Zadanie 8.	a) Krajobraz wiejski. b) Ze względu na znaczne przestrzenie oraz niskie ceny ziemi w miejscach pól uprawnych powstają zakłady przemysłowe, centra usługowe i logistyczne. Najczęściej ma to miejsce w okolicach dużych miast, których tereny są dobrze skomunikowane. c) 1. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. 2. Parki kulturowe.
Zadanie 9.	A. Rozwój agroturystyki. B. Wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań związanych oszczędzającymi zasoby (surowce, prąd), na przykład z liniami produkcyjnymi. C. Powszechne wykorzystanie w pojazdach silników hybrydowych i elektrycznych. D. Stosowanie płodozmianu.